

לימוד הורים וילדים

לקראת חג מתן תורה

ערב חג השבועות תשע"ד

עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת

לפני כשלושת אלפים ושלש מאות שנה, נגלה הקב"ה לעם ישראל על הר סיני ונתן להם את התורה. הקב"ה דבר אליהם **בְּעֶצְמוֹ**, והשמיע להם את **עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת**.

מה המיוחד ב**עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת**, שדוקא הם נבחרו להאמר בהר סיני? כיצד הגיבו בני ישראל כששמעו את **עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת**? מה **אנו** יכולים ללמוד מהמעמד הזה? על כך ועוד בלימודנו הפעם.

התכן של הדברות

מעמד הר סיני וקבלת **עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת** מתארים פעמים בתורה -- בחמש שמות ובחמש דברים.

ביאור:

1. לא יהיה לך ... - אסור להאמין או לעבוד אלהים נוספים.
2. לא תשא את שם ה'... - אסור להשבע לשקר.
3. כי לא ינקה - ה' יעניש ולא יסלח לאדם.
4. ואמתך - השפחה שלך.
5. לא תנאף - אסור לחיות עם אשה שנשואה לאדם אחר.
6. לא תענה... - אסור להעיד עדות שקר.
7. לא תחמוד - אסור לקנא ולרצות שיהיו לך דברים דומים.
8. כדאי היא ההוצאה... - המטרה של יציאת מצרים היא שבעבד את ה'.
9. מזמינו לשבת - מיחד אותו ליום השבת.
10. בימי המעשה - בימי החול.
11. בגונב נפשות... - התורה מדברת על האיסור לחטוף אדם ולמכור אותו לעבד.
12. אין כבוד... - זו פגיעה בכבוד ה' להזכיר את שמו לדבר שקר.
13. זולתי... - פרט למקרה שאין ברירה ומוכרחים לבדר את האמת.

ו.א. פירושים

- א. אשר הוצאתיך מארץ מצרים - כדאי היא ההוצאה **שְׁתִּיּוּ מְשַׁעְבָּדִים לִי**.
- ב. מבית עבדים - מבית פרעה, שהייתם עבדים לו.
- ד. זכור - ... תנו לב לזכור תמיד את יום השבת, **שֶׁאִם נִזְדַּמְנָן לָךְ חַפֵּץ יָפֵה, תִּהְיֶה מְזַמְּנִי לְשַׁבָּת**.⁹ (רש"י - רבי שלמה יצחקי)
- * זכור - היה תמיד זוכר את יום השבת בימי המעשה¹⁰.
- (ספורנו - ר' עובדיה ספורנו)
- ה. לא תגנב - בגונב נפשות¹¹ הכתוב מדבר. (רש"י)

מקור אתגרי:

פירוש הספורנו

(ר' עובדיה ספורנו)

- ג. כי לא ינקה ה' - ... **כִּי אֵין כְּבוֹדוֹ שִׁישָׂא הָאָדָם אֶת שְׁמוֹ**¹², זולתי לקים איזה אמת אשר לא יקים בלעדיו¹³.

1. שמות פרק כ

- (א) וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר:
- (ב) **אֲנֹכִי ה'** אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים¹ **לֹא יִהְיֶה לָךְ** אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנַי:
- (ג) **לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה...**
- (ד) **לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם...**
- (ו) **לֹא תִשָּׂא** אֶת שֵׁם ה'² אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא כִּי **לֹא יִנְקֶה**³ ה' אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוֹא:
- (ז) **זָכוֹר**⁴ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: (ח) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל מְלָאכָתְךָ: (ט) וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַה' אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ⁵... (י) כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ... וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עַל כֵּן בֵּרַךְ ה' אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשֵׁהוּ:
- (יא) **כִּבֹּד** אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמְךָ לְמַעַן יֵאָרְכוֹן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:
- (יב) **לֹא תִרְצַח** **לֹא תִנְאָף** **לֹא תִגְנוֹב**
- לֹא תַעֲנֶה** בְּרַעַךְ עַד שִׁקְרָה⁶:
- (יג) **לֹא תַחְמוֹד**⁷ בֵּית רַעַךְ לֹא תַחְמוֹד אֶשֶׁת רַעַךְ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעַךְ:

בפסוקים המתארים את עשרת הדברות, מזכרות ארבע עשרה מצוות:

2. מהר"ם חגיז (הרב משה אבן חביב), מובא ב'מקראות גדולות'

- לידע שיש שם אלוה'...
- שלא לעלות מחשבה שיש אלוה' זולתו...
- שלא יעשה... שום צורה שתיעבד, שנאמר: "לא תעשה לך פסל..."
- שלא להשתחוות לעבודת כוכבים...
- שלא לעבד עבודת כוכבים בדרכים שדרכה להיעבד...
- שלא לשבע לשוא, שנאמר: "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא..."
- לקדש את יום השבת (בקדוש ובהבדלה), שנאמר: "זכור את יום השבת לקדשו..."
- שלא לעשות מלאכה בשבת...
- לכבד אב ואם...
- שלא להרוג נפש...
- שלא להתחתן עם אשת איש, שנאמר: "לא תנאף..."
- שלא לגנוב נפש מישראל... על מנת למכרו כעבד.
- שלא להעיד שקר, שנאמר: "לא תענה ברעך עד שקר..."
- שלא לחמד דבר של חבירו, שנאמר: "לא תחמד..."

למרות שישנן 14 מצוות, הן נקראות 'עשרת הדברות', כי יש דברות הכוללות מספר מצוות. יש מפרשים כי כל 613 מצוות התורה רמוזות וקשורות במצוות הנזכרות בעשרת הדברות:

3. שמות פרק כד פסוק יב

ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה... ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה...

ביאור:

1. לידע שיש שם אלוה' - להאמין בקיומו של ה'.
2. שלא... זולתו - אין אלהים בנוסף לה'.
3. שתעבד - שעובדים אליה.
4. לעבודת כוכבים - עבודת אלילים.
5. שדרכה להיעבד - בצורה הרגילה שבה עובדי האלילים עובדים את הפסל.

3א. רש"י

א. את לחת האבן ... כל שש מאות ושלש עשרה מצוות בכלל עשרת הדברות הן.

3. מה היתה המטרה של יציאת ישראל ממצרים? (מקור אות א)

1. באיזה ביטוי בלשון התורה נאמר שאסור להישבע לשקר?
2. כיצד 'זוכרים' את השבת?

מעשה שהיה

אך כאן צפתה לו הפתעה מרה: רבי פייבל הישיש, שזכרוננו נחלש, חזר וטען בעקשנות שלא קבל את 110 הנפוליונים הראשונים, ורבי שלמה צריך להחזיר גם אותם. כשרבי שלמה לא הצליח לשכנעו שהחזיר כבר את הכסף, הגיעו השניים לדין תורה! אצל רבה של ירושלים, הרב שמואל סלנט זצ"ל.

הרב סלנט נאלץ לפסק כדיון - שעל רבי שלמה להשבע שהחזיר כבר את הכסף, אם ירצה להפטר מתשלום הסכום הגדול. לשמע הדברים נבהל רבי שלמה: כיצד יעז להשבע ולהוציא את שם ה' מפיו? רבי שלמה בקש ארצה בת שבע, ובסיומה הודיע שהוא מעדיף לשלם מכיסו 110 נפוליוני זהב, מאשר להוציא את השם הקדוש מפיו!!! הוא רק מבקש: שמכיון שהסכום גדול מאוד, יורשה לו

להחזיר 50 נפוליון מיד, ואת השאר יורשה לו להחזיר בתשלומים. רבי פייבל הסכים - אלא שהרב סלנט התנגד נמרצות להצעה: וכי מה יאמרו הבריות על גבאי הצדקה? שנוכלים ורמאים הם! הם יחשדו שרבי שלמה ניסה לרמות את רבי פייבל, וכשלא הצליח, השיב את הכסף! "לכן" - סיים הרב סלנט בפקחותו - "מצוה אני עליך להשבע ולהפטר מן התשלום כדיון!". בכבי מר קבל עליו רבי שלמה את הדיון, ובקש 3 ימי הכנה לקראת השבועה. רבי שלמה צם בכל יום משלשת הימים, ואור ליום חמישי טבל במקוה, התפלל 'תיקין', ולבש "קישל" לבן כביום כפור, וכך הלך לבית הדין בחיל וברעדה. רבי שלמה נשבע שהחזיר כבר את הכסף, ונפטר מלשלם שוב. אך בזה לא תם הספור. רבי שלמה גלה לבני ביתו הנדהמים שהחליט בכל זאת לא להנות מן הכסף של אותה שבועה!

לכן, נדר לתת לדבר מצוה 110 נפוליונים מכספו באותו סכום ש"הרויח" מכך שנשבע.

המשך בעמ' הבא -

בבית הכנסת "בית יעקב" שבירושלים, יש לוח עתיק ועליו הקדשה מעוררת סקרנות: לזכרון טוב בהיכל ה' לעולם, שזה הבית-מדרש כנוי מנצבת אחד ושמם פלאי ונעלם (שמו של התורם - אינו ידוע), שנבד סך מאה ועשרה נפוליון זהב.

רק מעטים יודעים מי היה אותו נדיב "פלאי", שנבד סכום כה גדול בתקופה כה קשה, כשכמעט כלם היו בעני. בין שאר תפקידיו היה רבי שלמה זלמן פרוש ממנה על "כולל מינסק" שבירושלים. אחת המטרות של ה'כולל' היתה לעזור למאות משפחות שעלו ארצה באותה עת מרוסיה, ומצאו עזרה בכספים שהגיעו מאחיהם שברוסיה. והנה, לקראת חג הפסח של שנת תרמ"ז, התעכבה ההקצבה ולא הגיעה. רבי שלמה זלמן, הגבאי הנאמן, לא ידע נפשו מרב דאגה: במה יקנו עניי ירושלים מצה שמורה ויין לליל הסדר, ובגדר חדש במקום הגדר שנעשה בלוי?

בצר לו נזכר, שרבי פייבל הנגר הציע לו פעם בחשאי, שאם יודקק להלוואה בעסקי המצוה שלו, הרי יסיקים לעזור לו. לרבי פייבל ואשתו לא היו ילדים, ואת הכסף שחסכו לימי זקנתם חששו לתת. אך לאיש נאמן כרבי שלמה זלמן, יתנו ללא הסוס.

רבי שלמה מהר אל רבי פייבל, והלה הסכים להלוות לו סכום עצום של 200 נפוליון זהב, עד אשר תגיע ההקצבה שנתעכבה. מיד לאחר הפסח, הגיעו 110 נפוליונים זהב מרוסיה, ורבי שלמה הודרו להחזיר את הסכום לרבי פייבל.

כעבר חדשים הגיע סכום נוסף ורבי שלמה שב ומהר אל רבי פייבל ובקידו 90 נפוליונים שנשאר חביב.

הוא מכר את ביתו הפרטי ב-50 נפוליון זהב ועבר לגור בדירה שכורה. עם הזמן, עבר בעבודה נוספת וחסך 60 נפוליון נוספים. את 110 הזהובים הללו הקדיש **בעלום-שם, לבנית בית כנסת** בשכונה חדשה שהחלה להבנות באותם הימים, שכונת "בית ישראל"...

רבי שלמה זלמן הקפיד כל כך שלא להוציא מפיו את שם ה', והיה מוכן לשלם סכום עצום, וכלבד שלא להשבע אפילו לדבר אמת.

לא עברו ימים מרבים ודברתו של **רבי שלמה זלמן פרוש** יצאה לאור:

אלו דברות שמע העם מפי ה'?

בתחלה הקב"ה בכבודו ובעצמו דבר אל העם, אך התורה מספרת שהעם פחד ולא היה לו כח לשמע את קול ה':

4. שמות פרק כ

(טו) וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השפך ואת ההר עשן וירא העם וינעו ויעמדו מרחק: (טז) ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים פן נמות:

משה מרגיע את העם שאין להם מה לחשש, כי למעמד הגדול הזה ישנן שתי מטרות:

5. שמות פרק כ

(יז) ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא אלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו¹.

חכמינו מצאו רמז בפסוקי התורה, ממנו לומדים שהעם שמע מפי ה' את שני הדברות הראשונים:

6. על פי תלמוד בבלי מסכת מכות דף כג עמוד ב

שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה ... אמר רב המנונא: היכן רמז ענין זה בפסוק? "תורה צוה לנו משה" (דברים ל"ג), "תורה" בגימטריא¹ שש מאות ואחת עשרה², "אנכי" ולא יהיה לך, מפי הגבורה שמענו³.

מקור אתגרי:

7. אחרונים

... יש הבדל בלשון התורה בין שני הדברות הראשונים לשמונה הדברות הנוספים. בשני הדברות הראשונים, ה' הוא המדבר בעצמו: "אנכי ה' אלוהיך", "אשר הוצאתיך", ועוד, ובשמונה הדברות הנוספים, מזכיר שם ה' בגוף שלישי: "כי ששת ימים עשה ה'", ועוד. שנוי זה מרמז כי שני הדברות הראשונים נאמרו במפורש על פי ה', ושאר הדברות, ישראל שמעו ממשה.

יש מפרשים שה' השמיע את כל הדברות לעם ישראל:

8. רמב"ן (ר' משה בן נחמן) שמות פרק כ פסוק ז

בנדיא שכל עשרת הדברות שמעו כל ישראל מפי אלהים... אבל בשני הדברות הראשונות היו שומעים הדבור ומבינים אותו ממנו¹... בשאר הדברות -- ישמעו קול הדבור ולא יבינו אותו, ויצטרך משה לתרגם להם כל דבור ודבור עד שיבינו אותו ממשה.

בני ישראל זכו לשמע את דברי ה' כמו הנביאים וזו דרגה רוחנית גבוהה ביותר:

9. הר"ן (רבינו ניסים) בדרוש החמישי:

וכן מצינו במעמד הר סיני, שזכו כל ישראל להשגה עצומה¹... כמו שהשיגם משה... התעלו ישראל למדרגת נבואה... ושמעו מפי הגבורה²... ומתוך כך הכירו שנבואתו של משה רבינו אמת, וכל דבריו מפי הקב"ה.

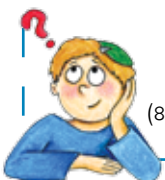
ביאור:

1. להשגה עצומה - דרגה גבוהה של נבואה.
2. מפי הגבורה - את קולו של ה'.

ביאור:

1. מדוע נבחרו בני ישראל במעמד הר סיני?
2. מה ביקש העם ממה רבינו?
3. אלו מצוות אמר הקב"ה למשה ומשה העביר לעם? ואלו מצוות אמר הקב"ה ישירות לעם?
4. מדוע היה צריך לחזור על עשרת הדברות? (מקור 8)

שאלת אתגר:

אנכי ה' אלהיך
אשר הוצאתיך
מארץ מצרים...

ביאור:

1. ומבינים אותו
- ממנו - מבינים את דברי ה' עצמו.

בגלל הקדשה של התורה, המלאכים אינם מכינים מדוץ ה' נותן את התורה לבני ישראל, כפי שמתארים חכמינו: כשעלה משה למרום, אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? (מה עושה בן אדם בינינו?) אמר להם: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמדה שגנוזה 974 דורות קדם שנברא העולם, אתה מבקש לתנה לבשר ודם? אמר הקב"ה למשה: החזר להם תשובה! אמר משה: ... רבונו של עולם, כתוב בתורה? "אנכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (שמות כ). למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? **תורה, למה לכם?!** ... שוב מה כתוב בה: "לא תשא" - משא ומתן יש ביניכם (אתם עוסקים בקניה ובמכירה, שאתם באים לידי שבועת שקר)? שוב מה כתוב בה: "זכור את יום השבת לקדשו" - כלום אתם עושים מלאכה, שאתם צריכים לשבות? שוב מה כתוב בה: "כבוד את אביך ואת אמך" - אב ואם יש לכם? ... **מיד הודו לו להקב"ה. כל אחד ואחד נעשה לו אוהב** (התחבר למשה רבינו), ומסר לו (למד אותו) דבר מסוים מן התורה. (על פי מסכת שבת דף פח עמוד ב)

שני לוחות אבנים

עשרת הדברות נכתבו על **לוחות אבנים**. התורה מתארת כיצד נכתבו **עשרת הדברות** על גבי הלוחות:

ביאור:

1. חרות - חריטה בתוך האבן.
2. היו האותיות נקראות - אפשר היה לקרוא אותן מקל צד.
3. ומעשה נסים - וזה היה נס.
4. הוא בכבודו עשאן - ה' פסל את הלוחות בעצמו.
5. דבר אחר - פירוש נוסף ומשלים לפירוש הראשון.
6. כל שעשועיו של הקב"ה בתורה - ה' שקח בתורה ונהנה מפנה.

ביאור:

1. וכנגדו - סמולו.
2. ששופך דם - הורג אדם אחר.
3. מעלה עליו הכתוב - התורה מחשיבה זאת.
4. ממעט בדמות המלך - פוגע בכבודו של המלך (הקב"ה).
5. שבועת שוא - שבועת שקר.
6. מעיד... שלא ברא עולמו - אינו מאמין שה' ברא את העולם.
7. לכך נתנו... - לכן ה' חילק את הדיברות בצורה זו.

ביאור:

1. נוגעת - קשורה.
2. בכבוד המקום - בכבודו של ה'.
3. קל וחומר - בודאי ובודאי.

10. שמות פרק לב

(טו) ויפן וייר משה מן ההר
ושני לוחות העדת בידו
לחת כתבים משני עבריהם
מזה ומזה הם כתבים:
(טז) והלחת מעשה אלהים המה
והמכתב מכתב אלהים הוא
חרות על הלחת.

על פי מסרת חכמים, נכתבו הלוחות **חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה**.

חכמינו מצאו שיש קשר בין כל דבר שנרשם בלוח הראשון לזה שמולו בלוח השני:

11. מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - פרשה ח

כתיב "אנכי ה' אלהיך", וכנגדו "לא תרצח", מגיד הכתוב **שכל מי ששופך דם², מעלה עליו הכתוב³ כאלו ממעט בדמות המלך⁴**... שנאמר: **שופך דם האדם... כי בצלם אלהים עשה את האדם**... (בראשית ט, ו)
כתיב "לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא", וכנגדו כתיב "לא תגנב", מגיד הכתוב שכל מי שהוא גונב, לסוף בא לידי שבועת שוא⁵...
כתיב "זכור את יום השבת לקדשו", וכנגדו כתיב "לא תענה ברעך עד שקר", מגיד הכתוב שכל מי שמחלל את השבת, מעיד... שלא ברא עולמו⁶ לששה ימים... **וכל מי שמשמר את השבת, מעיד לפני מי שאמר והיה העולם, שבברא עולמו לששה ימים ונח בשביעי... לכך נתנו עשרת הדברות⁷ חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה**.

לפי חלקה זו של הדברות, רואים שחמשה דברות עוסקים **במצוות שבין אדם למקום (לה')**

וחמשה דברות עוסקים **במצוות שבין אדם לחברו**.

מקור אתגר:

בחמשת הדברות הראשונים **מזכר שם ה'**, ואלו בחמשה הדברות האחרונים, **שם ה' אינו מופיע**. יש בכך רמז **שחמשה הדברות הראשונים, ענינם מצוות ש"בין אדם למקום**". מדוע מצוות כבוד אב ואם נחשבת כמצוה שבין אדם למקום?

12. כלי יקר (ר' שלמה אפרים מלונטשיץ) שמות פרק כ פסוק יב

ומצוות כבוד אב ואם, אף על פי שהוא בין אדם לחברו, מכל מקום **מצוה זו נוגעת¹ גם בכבוד המקום²**... לפי ששלשה שותפין באדם: הקב"ה, ואביו ואמו, **ואם תכבד אב ואם... קל וחומר³... שתכבד את אביך שבשמים**, אשר נתן בך הנשמה.

3. מהן המצוות שבין אדם למקום בעשרת הדברות?

שאלת אתגר:

4. מדוע מצוות כיבוד אב ואם נחשבת מצווה שבין אדם למקום? (מקור 12)

1. אלו ניסים נצטוו בכתב שעל הלוחות?

2. חכמינו ערכו השוואה בין הדברות שבלוח הראשון

לדברות שבלוח השני. מה לומדים מכך ש:

א. "לא תגנוב" מקביל ל"לא תשא"?

ב. "זכור את יום השבת" מקביל ל"לא תענה ברעך עד שקר"?

מה קבלנו בפר סיני?

חכמינו מלמדים אותנו שבסיני ה' נתן למשה את כל דברי התורה - תורה שבכתב ותורה שבעל פה (ההלכות והמנהגים שחכמי ישראל קבלו במסורת מדור לדור).

13. שמות פרק כד

(יב) ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם:

חכמינו דרשו את הבטויים השונים שנזכרו בפסוק ('לוחות האבן', 'התורה', 'המצוה' ועוד):

13א. פירוש רש"י

א. ויאמר ה' אל משה - לאחר מתן תורה.
ב. והיה שם - 40 יום.

ביאור:

1. סברת טעמי המשניות - ההסבר וההגיון שבמשניות.
2. שממנו יוצאה הוראה - על פיהם פוסקים הלכה.

14א. פירוש רש"י

א. זה מקרא - חמש, שמצוה לקרות בתורה.
ב. זו משנה - שיתעסקו במשנה.
ג. זה גמרא - סברת טעמי המשניות שממנו יוצאה הוראה.²

14. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ה עמוד א
'לחת' - אלו עשרת הדברות, **'תורה'** - זה מקרא, **'המצוה'** - זו משנה, **'אשר כתבתי'** - אלו נביאים וכתובים, **'להורותם'** - זה תלמוד.
מלמד שכולם נתנו למשה מסיני.

לכן, אנו מחיבים להאמין שכל דברי חכמינו בתורה שבעל-פה נתנו למשה בסיני.

מקור אתגר:

15. הקדמת הרמב"ם (רבי משה בן מימון) לפירוש המשניות

דע כי כל מצוה שנתן הקב"ה למשה רבינו..., **נתנה לו בפירושה**¹, היה אומר לו המצוה, ואחר כך אומר לו פירושה וענינה, וכל מה שהוא כולל...
היה משה נכנס באהל ונכנס אליו בתחלה אהרן, ומשה היה אומר לו המצוה הנתונה לו... ולמדהו פירושה...
ונכנסו אחריי אלעזר ואיתמר בניו..., ואחרי כן יבאו שבעים זקנים, וילמדם משה... ואחרי כן יבאו ההמון וכל מבקש ה', וישם לפניהם המצוה ההיא עד ששמעו הכל מפיו...² ואחר כך ילמדום פירושי המצוה ההיא הנתונה מאת השם.

מצוה שהיה

רבי יצחק, עני ואביון היה, אך אוצר גדול היה לו, שעבר אליו בירשה מדורי דורות - אבן טובה. לאבן זו לטשו עין כמרים נוצרים, שבקשו לקנותה ממנו בכסף רב, כי לקיסר היה פסל של עבודה זרה משבץ בשתי אבנים יקרות, ופעם ארע שאבן אחת נגנבה ממנו. כשגודר לקיסר שבידי **רבי יצחק** מצויה אבן כזו, שלח אליו את הכמרים שיקנו ממנו את האבן.

אמרו השליחים ל**רבי יצחק**: 'אם מסכים אתה למכר - מוטב, ואם לאו - נפרסם ברבים שאתה הוא זה שקניית את האבן הגנובה. תוכל לשער בעצמך מה יהיה בסופך כשיועד הדבר להמון הנוצרי...'.

רבי יצחק, שחשש לחייו, עשה עצמו כמסכים להצעתם של הכמרים, נטל את האבן ונסע באניה אל הקיסר.

חשב **רבי יצחק**: אולי יארע גם בדרך, שלא אצטרך לעזור לקיסר להשלים פסל של עבודה זרה.

כאשר הספינה היתה בלב ים, החל **רבי יצחק** בשיחה עם גוי אחד אשר נסע באותה ספינה וספר לו שהוא מוכיל אבן יקרה בשביל הקיסר.

אמר לו הגוי: 'רוצה אני לראות אבן יקרה זו'.

השיב לו **רבי יצחק**: 'השבע לי שאתה נוהר בה ואראה לך'. נשבע לו הגוי.

הוציא **רבי יצחק** בזהירות את האבן מחיקו והניחה על כף ידו של הגוי.

הסתכל בה הגוי מקרוב והתפלא על יפיה של האבן, כי נצנצה בכל מיני גונים.

כאשר בקש **רבי יצחק** להחזירה לנתיקתה, הרעיד בכונה את ידו של הגוי והאבן נשמטה מידו ונפלה לתוך הים.

מיד הפיל **רבי יצחק** את עצמו על קרקע הספינה, מרט את שערו תיז, הכה את גופו וקרא בקול צער: 'אוי לי, מה עשיתי? הרי אבדתי את כל הוני, האבן הטובה שעמלתי עליה כל ימי חיי. ועכשו הרי הובלתיה אל הקיסר שהבטיח לשלם לי בעדה כסף רב'. וכך היה מכה בראשו בקרקע ופורש את ידיו כאדם נואש, שחרב עליו כל עולמו.

ראו הנוסעים בספינה והכמרים את רב צערו ונחמוהו על ההפסד הכספי הגדול. כאשר הגיעה הספינה לנמל של עיר הבידה, הביאו את **רבי יצחק** לפני הקיסר וספרו לקיסר את כל מה שקרה ל**רבי יצחק** המסכן בדרך.

נחם אותו הקיסר וצוה לתת ל**רבי יצחק** כסף להוצאות הדרך בחזרה לביתו. כאשר נסע **רבי יצחק** בחזרה והגיע לעירו -- טרויש, פגש אותו אדם (ויש אומרים שהיה זה אליהו הנביא) שאמר לו: 'אבדת את האבן הטובה בכונה, כדי לעשות רצון קונך שבשמים. חידך, בעוד שנה תלך אשתך בן אשר יאיר לישראל יותר מכל אבנים טובות שבעולם'.

ואכן, לאחר שנה נולד לו בן,

וקרא **רבי יצחק** את שמו 'שלמה',

הוא רבנו שלמה יצחקי -- רש"י,

שהאיר את עיני כל ישראל בתורה.

להזכיר עשרת הדברות בכל יום

חשיבותן של עשרת הדברות גדולה כל כך, שבבית המקדש קראו אותן בכל יום, כפי שהמשנה מתארת את סדר עבודת היום במקדש:

ביאור:

- הפייסות - ההגדרות ששקרו בין הכהנים לקבץ מי יזכה במצוות השונות של עבודת המקדש באותו יום.

16. פירוש קהתי (ר' פנחס קהתי)

- אמר להם הממונה - על הפייסות, להכניס בכוון ללשכת הגזית.
- והן ברכו - ... ברכת "אהבה רבה" שלפני קריאת שמע...
- קראו עשרת הדברים - עשרת הדברות, לפי שהם עקר התורה וראשיתו, ובירושלמי (ברכות א, ה) אמרו, "שעשרת הדברות... כלולים בהם כל הפרשיות של קריאת שמע."

16. מסכת תמיד פרק ה משנה א

אמר להם הממונה:
ברכו ברכה אחת! והן ברכו,
קראו עשרת הדברים,
שמע, והיה אם שמוע, ויאמר.
ברכו את העם שלש ברכות:
אמת ויציב, ועבודה, וברכת כהנים.

ר' יוסף קארו כותב כי כדאי לקרוא עשרת הדברות בכל יום:

ביאור:

1. ופרשת המן' - שגיד לישאל במדבר.
2. ופרשת עולה' - הפרשיות של הקרבנות.

17. שולחן ערוך (ר' יוסף קארו)

אורח חיים סימן א סעיף ה
טוב לומר 'פרשת העקרה' ו'פרשת המן'
ועשרת הדברות ו'פרשת עולה' ומנחה
ושלמים וחסאת ואשם.²

17. שולחן ערוך (ר' יוסף קארו)

אורח חיים סימן א סעיף ה
טוב לומר 'פרשת העקרה' ו'פרשת המן'
ועשרת הדברות ו'פרשת עולה' ומנחה
ושלמים וחסאת ואשם.²

1. מתי היו אומרים את עשרת הדברות במקדש? מדוע?
2. מדוע חשוב לומר בכל יום את עשרת הדברות? (מקור 17א)

זכירת מעמד הר סיני

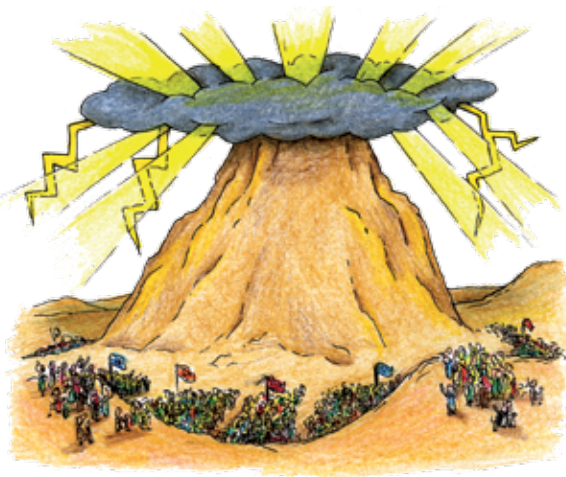
מעמד הר סיני הוא יסוד חשוב ועקרי של אמונת ישראל. משום כך, מזהירה התורה שלא נשכח לעולם מעמד זה, ומצווה עלינו להעבירו וללמדו לדורות הבאים.

ביאור:

1. השמר לך - תיזהר מאד.
2. והודעתם... - תספר אותם
3. לצאצאים שלך.

18. דברים פרק ד

(ט) רק השמר לך¹ ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך... **והודעתם לבניך ולבני בניך**² (י) יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בהרב³ באמר ה' אלי הקהל לי את העם ואשמע את דברי אשר ילמדון ליראה אתי כל הימים אשר הם חיים על האדמה **ואת בניהם ילמדון**.

ביאור:

1. שהאמונה טובבת עליו - זה יסוד חשוב לאמונתנו בה.
2. מבחר כל העדים - מספר עצום של עידי ראיה.
3. שתשמע אמה אחת... - שפעם שלם יזכה להתגלות של ה'.
4. להעמיד רגלינו... - לחזק את אמונתנו בזמנים קשים.

מקור אתגרי:

הרמב"ם כתב דברים אלו ב'אגרת תימן' (שנכתבה לחזק את יהודי תימן בזמן שנכבדו עליהם גזירות שמד):

19. רמב"ם, איגרת תימן

זכרו מעמד הר סיני שצונו הקב"ה לזכרו תמיד... וצונו ללמד אותו לבנינו כדי שיגדלו על תלמודו... וראוי לכם אחינו שתגדלו בניהם על המעמד ההוא הגדול, ותספרו... גדלתו והדורו, שהוא עמוד שהאמונה סוככת עליו¹... שהעיד עליו מבחר כל העדים² שלא היה מקורם כמוהו... והוא שתשמע אמה אחת בכללה³ דבור הקדוש ברוך הוא... ודבר זה היה שתתחזק האמונה... כדי להעמיד רגלינו לכל ימעדו⁴...

דף זה הוכן על ידי אל עמי בשיתוף עם הפיקוח על הוראת תלמוד ותושב"ע בחמ"ד.

מערכת: הרב מאיר אסולין, הרב שלום למפרט, הרב ש"י גלמן | ריכוז התכנית: שלומית שרפי

יוצא לאור ע"י: אל עמי-אל עצמי, ת.ד. 1300 מעלות, 21510 | אתר אינטרנט: www.elami-elatzmi.co.il

דוא"ל: elami@elami-elatzmi.co.il | לפרטים ולהזמנות של דף שבועי זה: טל': 04-9978164 פקס': 04-9972242

עיצוב: סטודיו 'גרפיקטו' 04-6601020, 054-4965150 | איורים: מיטל שוגרמן 04-6600512